

DONES *de*
CORNELLÀ
de LLOBREGAT

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONS LLUÍS RESINA URAN

DONES *de* CORNELLÀ *de* LLOBREGAT

Pere Guaita Jiménez - Vicky Martín Herreros

 efadós[®]

Ajuntament de
Cornellà de Llobregat

Primera edició: febrer del 2024

© dels textos: Pere Guaita Jiménez

© dels textos: Vicky Martín Herreros

© del pròleg: Pura Velarde Cidoncha

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció «Catalunya Desapareguda»: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Cornellà de Llobregat

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Arxiu l'Abans - Fons Antoni Domingo
Bonet

Acrònims:

AFB (Arxiu fotogràfic de Barcelona)

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

AHCL (Arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat)

ISBN 978-84-19736-27-7

DL B-1579-2024

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

'Filla meva, a tu t'interessa tot'

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un retall de la història de les cornellanenques

Pàg. 13

LES DONES A LA CIUTAT

La vida pública i la vida privada

Pàg. 29

VIDA COMUNITÀRIA

La participació en la vida social i cultural

Pàg. 73

EL MÓN DEL TREBALL

Una empremta contínua en el temps

Pàg. 131

TEMPS DE LLEURE

Entre les obligacions diàries i el desig

Pàg. 159

FILLES, MARES, ÀVIES

Llinatges: de mares a filles, de dona a dona

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

‘FILLA MEVA, A TU T’INTERESSA TOT’

Pura Velarde Cidoncha

Aquestes eren les paraules que em deia la mare quan, en la intimitat de casa, li explicava les reunions a les quals havia assistit i del que havíem parlat. Treballar els temes des de l’òptica feminista no ha estat, mai, gens fàcil. Però el suport continu d’un grup de companyes provinents de diversos àmbits de la ciutat, com la política, el moviment associatiu i el moviment obrer, va resultar determinant per tirar endavant.

L’associacionisme veïnal de finals de la dècada del 1970 i inicis de la del 1980 era bàsicament masculí, i fer

veure l’existència d’una sèrie de problemes des de l’òptica de la dona ja suposava tot un gran repte. Primer, vam començar a fer activitats bàsiques d’alfabetització per cooperar amb una comunitat en què moltes dones encara no sabien ni llegir ni escriure. Imagineu com s’havien de desenvolupar així!

Poc després, també fruit de la reflexió amb nombroses dones de Cornellà de Llobregat, es va plantejar la possibilitat de treballar la planificació familiar. Posar sobre la taula aquest tema va ser un atreviment i no va resultar gens fàcil aconseguir ajuda. El nostre va ser un treball constant, pas a pas i sense fer soroll. Per exemple, recordo les reunions amb grups reduïts de dones per parlar

d’anticonceptius, sense el coneixement dels marits, en horari matinal, quan els homes treballaven i els fills i filles eren a l’escola. Només l’existència d’un grup de dones decidides ho va fer possible.

Amb el pas dels anys he valorat molt la col·laboració que hi va haver entre el món associatiu i els primers ajuntaments democràtics per situar les polítiques de dones en el centre del debat. Havíem de sortir del marc de reunions mig amagades, consolidant i institucionalitzant uns serveis que havien de ser assumits per les administracions públiques com a colofó de tota la feina duta a terme.

Avui dia, quan sovint donem les coses per fetes i els drets socials assegurats, no ve malament girar la vista enrere per veure els esforços que va costar assolir-los. Per aquest motiu, cal mantenir l’esperit crític i no abandonar l’objectiu transformador, també amb una perspectiva feminista.

Introducció

UN RETALL DE LA HISTÒRIA DE LES CORNELLANENQUES

Pere Guaita Jiménez - Vicky Martín Herreros

Lús de la fotografia com a testimoni constitueix una base d'informació extraordinària per visibilitzar detalls de la història de vida de les persones retratades, amb la humil intenció d'evidenciar, encara més si fos possible, la seva aportació al que som ara. Aquest llibre proposa un passeig per la vida i l'evolució de la ciutat entre el 1895 i finals de la dècada del 1970, posant al centre, com a grans protagonistes, les dones de Cornellà de Llobregat.

Aquest viatge serà, per a la persona lectora, un viatge conegut o reconeixible. Cada dona que s'apropi a aquestes

pàgines es podrà identificar amb alguna de les imatges i, si no és ella, la seva mare o la seva àvia. La resta de les persones hi trobarà alguna de les seves companyes de vida, aquelles que han fet possible la seva existència tal com la coneixen.

Les dones apareixen reclamant la centralitat de les seves vides, de les seves esperances, de les seves lluites. Així, la ciutat no és solament el marc narratiu, és també espai de transformació i de rebel·lia. Les pròximes pàgines no són sinó un senzill exercici de l'autor i l'autora per incorporar la tasca i la mirada de les dones envers Cornellà.

Hem dividit el llibre en cinc capítols en què presentem les diverses maneres d'estar i de ser de les dones a

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONTS FAMÍLIA BRIONES-PEREJIL

XOCOLATADA POPULAR

A la pàgina anterior, el carrer de Martí i Julià durant la celebració d'una festa el 1960. L'organització dels nombrosos actes de caràcter popular, com la xocolatada de la fotografia, requeia sobre les mateixes veïnes, que s'encarregaven de preparar les taules i el berenar i de convocar la canalla.

EL CARRO DE LA LLET

En aquesta pàgina, la quitxalla del barri de Lindavista aprofita l'arribada del repartidor de la llet per fotografiar-se amb el carro i el ruc a mitjan dècada del 1960. Darrere del vehicle s'observen els edificis construïts pocs anys abans i uns entorns encara sense urbanitzar i amb garrofers.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS PEP VARGAS

la ciutat. Des de la seva presència en l'espai públic o el privat, passant per l'empremta en la vida quotidiana, els treballs i el lleure, i acabant amb una secció que, mitjançant la genealogia i les diverses etapes o estadis generacionals, ens permet tancar des de l'evidència que les dones són, a Cornellà de Llobregat també, el pal de paller de la nostra societat.

Calia fer-ho, perquè una bona part de la història escrita no recull aquesta aportació. Un exemple d'això són les dificultats que ens hem trobat per recollir fotografies que incloguin dones, especialment en l'esfera domèstica, on elles són sempre presents, o en la social, en què la seva presència ha estat invisibilitzada o limitada. Tot i això, elles han sabut ser agents de socialització des de la quotidianitat, amb estratègies de gestió del dia a dia, amb la vida relatada també des de les petites coses, que són,

gairebé sempre, les més importants.

La ciutat de Cornellà de Llobregat és l'altra gran protagonista. A les pàgines següents es presenta en construcció, plena de vida, en creixement, oberta. Un poble amb aroma de camps i aigua de principis del segle xx, que va adquirint forma de ciutat i de maduresa a l'abric de les persones nouvingudes i de les fàbriques, amb més carrers, escoles i serveis que acullen i brinden oportunitats i possibiliten esperances.

Cornellà de Llobregat i les dones, les protagonistes d'una història que havia de ser explicada, perquè ja estava construïda i viscuda. Ara, només falta engalanar-la amb tots aquells records que susciti la lectura d'aquestes pàgines, amb totes les descobertes que aporten, amb tots els desigs complerts que representen i amb tota la inspiració que ens puguin aportar.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONS MARIANA SUBIRANA PINOL

LES DONES A LA CIUTAT

La vida pública i la vida privada

Si una qüestió és clara, és que les dones han format part de Cornellà de Llobregat des del seu naixement, malgrat que, de vegades, costi trobar testimonis públics del seu pas. Aquest és el resultat del menyspreu d'aquells aspectes de la vida en què les dones han estat més presents. Però, inqüestionablement, la construcció de la nostra ciutat hauria estat una altra sense elles; de fet, no hauria estat viable.

Aquest primer capítol recull una mirada general envers aquelles dones que van fer possible aquesta ciutat, fent palesa la seva presència inspiradora, creativa, orgullosa, sencera, curadora, amigable, alegre, viva. Cornellà és plena de la seva semblança i elles han fet del municipi casa seva. Un capítol que suposa el reconeixement al seu compromís i a la seva força constant i de llarg recorregut.

Resulta contradictori, però a les pàgines veurem unes fotografies captades, majoritàriament, a l'espai públic, lluny del món privat, un fet que suposa una paradoxa, atès que les dones sovint eren apartades i arraconades a l'espai domèstic. Tot i això, el seu pas i la seva implicació a la ciutat han deixat una empremta inesborrable en tots els racons.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONTS MANUEL MONTSERRAT BAUZA

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONTS ÀNGEL MARTÍNEZ VALLHONDO

AMIGUES, COMARES, COMPANYES

Tres fotografies per a tres dècades diferents. A la pàgina del costat, a l'esquerra, un parell de cornellanenques passegen, protegint-se del sol amb ombrel·les, en direcció al mercat el 1930. A la dreta, un grup d'amigues el Diumenge de Rams del 1952. Fent les feines diàries o reunides per passar un festiu, totes elles gaudeixen dels carrers del poble. En aquesta pàgina, tres joves davant de la timba del castell, reduïda a la mínima expressió amb l'obertura del carrer de Menéndez Pelayo, el 1966. Les tres companyes posen somrient a càmera, testimonis d'una ciutat que evoluciona al pas de la vida de la seva gent i dels canvis urbanístics.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONTS CARMEN DÍAZ BARRÓN